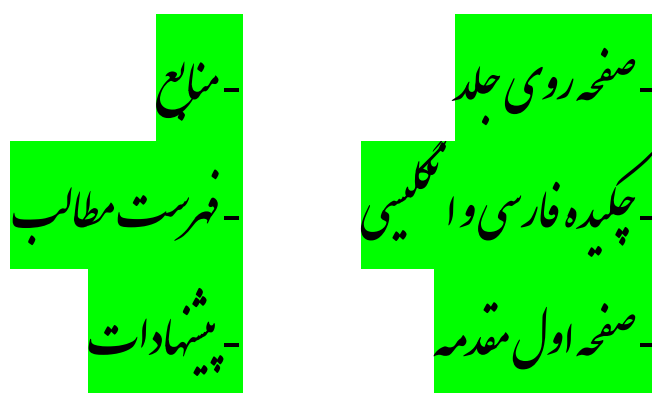

«پژوهشگر کرامی»

صفحاتی را که مشاهده می فرمائید، گزیده ای محدود از یک سند پژوهشی طولانی است که شامل:

برای مشاهده فهرست دیجیتال پایان نامه ها / رساله های می توانید به آدرس ذیل مراجعه کنید:

<http://lib.uok.ac.ir:8080>

در صورت به وجود آمدن هرگونه مشکل و پرسش در زمینه دسترسی، تهیه و استفاده از منابع الکترونیکی و دیجیتال به بخش پایان نامه ها و منابع دیجیتال کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد مراجعه نموده و تماس بگیرید!

شماره تماس ۰۸۷-۳۳۶۲۴۰۰۶

دانشگاه کردستان
دانشکده علوم انسانی
گروه مدیریت آموزشی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت آموزشی

عنوان
تجارب مدیران مدارس از موانع آموزش الکترونیکی در ایام
باندمی ویروس کرونا

پژوهشگر
سیما عزت پور

استاد راهنما
دکتر سید جمال بار خدا

شهریور ۱۴۰۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه کردستان
دانشکده علوم انسانی
گروه علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت آموزشی

عنوان

تجارب مدیران مدارس از موانع آموزش الکترونیکی در ایام
پاندمی ویروس کرونا

پژوهشگر

سیما عزت پور

استاد راهنما

دکتر سید جمال بار خدا

شهریور ۱۴۰۰

دانشگاه کردستان
 دانشکده علوم انسانی
 گروه علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت آموزشی

عنوان

تجارب مدیران مدارس از موانع آموزش الکترونیکی در ایام پاندمی ویروس کرونا

پژوهشگر

سیما عزت پور

در تاریخ ۱۴۰۰/۹/۳۰ توسط کمیته تخصصی و هیات داوران زیر مورد بررسی قرار گرفت و با نمره ۱۹/۵ و درجه عالی به تصویب رسید.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	هیات داوران
	استادیار	دکتر سید جمال بارخدا	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر محمد ملکی	۲- استاد داور خارجی
	استاد	دکتر ناصر شیربگی	۳- استاد داور داخلی

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده

مهر و امضاء مدیر گروه

دکتر ناصر شیربگی

چکیده

در عصر تسریع تغییرات و تحولات فناوری‌های الکترونیکی، نقش بی‌بدیل آموزش الکترونیکی در توسعه آموزش و مدیریت آموزشی بر هیچ‌کس پوشیده نیست. تدریس در فضای مجازی خود در شرایط کرونا دارای چالش‌های بسیاری است. شناخت این چالش‌ها خود تلاش بسیاری در راه رفع مشکلات بسیاری در آموزش و تدریس است. بر این اساس محقق در پژوهش حاضر به بررسی تجارب مدیران مدارس از موانع آموزش الکترونیکی در ایام باندمی ویروس کرونا پرداخته است. با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش از روش کیفی استفاده شده است. با توجه به اینکه در این پژوهش برداشت‌ها و تجارب مدیران مدارس از مشکلات و چالش‌های آموزش الکترونیکی در مدارس خود مطالعه و توصیف می‌شود از این‌رو از راهبرد کیفی روایت‌نگاری استفاده شده است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش ۱۸ نفر از اعضای جامعه‌ی مدرسه بوده که تجربه‌ی شرکت در دوره‌های مجازی را داشته‌اند. ابزار جمع‌آوری پژوهش شامل پروتکلی ۷ سؤالی در برگزیده‌ی اهداف اصلی پژوهش بوده است. روایی این پروتکل با نظر اساتید متخصص و پایایی آن نیز با روش اطمینان‌پذیری مورد تایید قرار گرفت. دیدگاه‌های افراد در فرآیند کدگذاری با استفاده از نرم‌افزار Nvivo مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد که مهم‌ترین چالش‌های آموزش الکترونیکی در ۹ مولفه‌ی اصلی شامل عدم نظارت صحیح بر فرایند آموزش و یادگیری، کاهش کیفیت آموزش و یادگیری، عدم تعامل اجتماعی مطلوب، چالش‌ها و مشکلات والدین، چالش‌های تولید محتوا، ناتوانی و ناآگاهی معلمان در برخورد با فناوری، مشکلات جسمی و روحی دانش‌آموزان، چالش‌ها و تنش‌های اجتماعی، مشکلات جسمی و روحی دانش‌آموزان، عدم وجود زیرساخت‌های مطلوب خلاصه می‌شوند.

کلیدواژه‌ها: آموزش الکترونیکی، تجارب مدیران، چالش‌ها، موانع.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	فصل اول: کلیات پژوهش
۲	۱-۱- مقدمه
۴	۲-۱- بیان مسئله
۱۰	۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۵	۴-۱- اهداف پژوهش
۱۵	۱-۴-۱- هدف اصلی
۱۵	۲-۴-۱- هدف ویژه
۱۵	۵-۱- سؤالات پژوهش
۱۶	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش
۱۷	۱-۲- مقدمه
۱۷	۲-۲- آموزش الکترونیک
۱۸	۱-۲-۲- سیستم آموزش الکترونیکی
۱۸	۲-۲-۲- ارکان نظام آموزش الکترونیکی
۱۹	۳-۲-۲- ویژگی نظام یادگیری الکترونیکی
۱۹	۴-۲-۲- مزایای آموزش الکترونیکی
۲۰	۵-۲-۲- تاریخچه آموزش الکترونیک در جهان
۲۰	الف - اولین موج آموزش الکترونیکی
۲۰	ب - موج دوم آموزش الکترونیکی
۲۱	۶-۲-۲- تاریخچه آموزش الکترونیک در ایران
۲۱	۷-۲-۲- ضرورت، اهمیت و هدف آموزش الکترونیکی
۲۲	۸-۲-۲- مزایای آموزش مبتنی بر وب
۲۴	۹-۲-۲- برخی از معایب آموزش مبتنی بر وب
۲۴	۱۰-۲-۲- آموزش الکترونیکی
۲۵	۱۱-۲-۲- شیوه‌های آموزش الکترونیک
۲۶	۱۲-۲-۲- اهداف آموزش الکترونیکی
۲۶	۱۳-۲-۲- اهداف کلی سیستم آموزش الکترونیک
۲۶	۱۴-۲-۲- نتایج مورد انتظار سیستم آموزش الکترونیک
۲۷	۱۵-۲-۲- ابعاد آموزش الکترونیکی
۲۸	۱۶-۲-۲- روش‌های ارائه آموزش الکترونیکی

۲۸	الف- یادگیری الکترونیکی خودآموز
۲۹	ب- یادگیری الکترونیکی چهره به چهره
۲۹	ج- یادگیری الکترونیکی غیر همزمان
۲۹	د- یادگیری الکترونیکی همزمان
۲۹	ه- یادگیری الکترونیکی ترکیبی/دوگانه، غیرهمزمان
۳۰	و- یادگیری الکترونیکی ترکیبی/دوگانه، همزمان
۳۰	۲-۱۷- آموزش الکترونیکی و رابطه آن با آموزش سنتی
۳۰	۲-۱۸- استانداردهای محتوای آموزش الکترونیکی
۳۰	الف- استاندارد اسکورم چیست
۳۱	ب- بخش‌های استاندارد اسکورم
۳۲	۲-۱۹- مدل آموزش الکترونیکی
۳۳	۲-۲۰- ویژگی‌های یادگیرنده
۳۴	۲-۲۱- ویژگی‌های هدایت‌کننده یا یاد دهنده
۳۵	۲-۲۲- محتوای الکترونیکی (ویژگی‌های تحویل)
۳۷	۲-۲۳- ویژگی‌های ارزیابی
۳۷	۲-۲۴- تقسیم‌بندی کلان آموزش الکترونیکی
۳۷	۲-۲۵- اجزای مورد استفاده در آموزش الکترونیکی
۳۸	۲-۲۶- فناوری موجود در آموزش الکترونیکی
۳۹	۲-۲۷- موانع راهبردی؛ چالش‌های کلیدی در ادغام فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش
۴۰	۲-۲۸- شیوه‌های ارزیابی در آموزش الکترونیکی
۴۱	۲-۲۹- تولید محتوای الکترونیکی دروس
۴۲	۲-۳۰- سازمان نیروی انسانی
۴۲	الف- منابع مالی و پشتیبانی
۴۲	۲-۳۱- کیفیت سیستم یادگیری الکترونیکی
۴۳	۳-۳- مدیریت
۴۴	۲-۳-۱- اهداف اساسی و کلی مدیریت آموزشی
۴۴	۲-۳-۲- ماهیت ذاتی یا اکتسابی مدیریت و رهبری
۴۵	۲-۳-۳- توانایی‌های مدیریتی و رهبری
۴۵	الف- توانایی‌های عمومی
۴۶	ب- توانایی‌های بزرگسالان

۴۶	ج- توانایی‌های رهبری
۴۷	۴-۳-۲- وظایف اساسی مدیریت آموزشی
۴۸	۵-۳-۲- مهارت‌های مدیریتی
۴۹	۴-۲- ضرورت اهمیت مدیریت آموزشی
۵۰	۵-۲- اهداف مدیریت آموزشی
۵۱	۶-۲- پیشینه پژوهش
۶۲	فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش
۶۳	۱-۳- مقدمه
۶۳	۲-۳- روش پژوهش
۶۴	۳-۳- میدان پژوهش
۶۴	۴-۳- حجم نمونه
۶۵	۵-۳- ابزار تحقیق
۶۶	۶-۳- روایی و پایایی
۶۶	۷-۳- روش گردآوری داده‌ها
۶۶	۸-۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۶۷	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۸	۱-۴- مقدمه
۶۸	۲-۴- پرسش‌های پژوهش
۱۰۹	۳-۴- پیشنهادها
۱۱۰	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری
۱۱۱	۱-۵- مفهوم آموزش الکترونیکی
۱۱۴	۲-۵- چالش‌های آموزش الکترونیکی
۱۱۸	۳-۵- مشکلات جسمی و روحی دانش آموزان
۱۱۹	۴-۵- محدودیت‌های پژوهش
۱۲۰	۵-۵- پیشنهادها بر اساس یافته‌های تحقیق
۱۲۲	۶-۵- پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی
۱۲۴	فهرست منابع

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- پیشینه پژوهش	۵۷
جدول ۱-۳- مشخصات مصاحبه‌شوندگان پژوهش	۶۵
جدول ۱-۴- مفاهیم کلی	۷۷
جدول ۲-۴- مفاهیم کلی	۹۷

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۲-۱- مدل آموزشی و یادگیری الکترونیکی (داور زنی، ۱۳۹۴).....	۳۳
شکل ۴-۱- تسهیل و انتقال مطلوب دانش.....	۸۰
شکل ۴-۲- کاهش هزینه‌های زمانی، مالی و آموزشی.....	۸۱
شکل ۴-۳- استفاده از روش‌های نوین در آموزش و یادگیری.....	۸۱
شکل ۴-۴- بهره‌گیری از دستگاه‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری هوشمند.....	۸۲
شکل ۴-۵- تسهیل ارتباطات جمعی.....	۸۳
شکل ۴-۶- تولید محتواهای الکترونیکی متناسب.....	۸۳
شکل ۴-۷- شناخت و آگاهی از فناوری‌های نوین.....	۸۴
شکل ۴-۸- عدم نظارت صحیح بر فرایند آموزش و یادگیری.....	۱۰۴
شکل ۴-۹- کاهش کیفیت آموزش و یادگیری.....	۱۰۵
شکل ۴-۱۰- عدم تعامل اجتماعی مطلوب.....	۱۰۵
شکل ۴-۱۱- چالش‌ها و مشکلات والدین.....	۱۰۶
شکل ۴-۱۲- چالش‌های تولید محتوا.....	۱۰۶
شکل ۴-۱۳- ناتوانی و ناآگاهی معلمان در برخورد با فناوری.....	۱۰۷
شکل ۴-۱۴- چالش‌ها و تنش‌های اجتماعی.....	۱۰۷
شکل ۴-۱۵- مشکلات جسمی و روحی دانش‌آموزان.....	۱۰۸
شکل ۴-۱۶- عدم وجود زیرساخت‌های مطلوب.....	۱۰۸
شکل ۵-۱- مفهوم آموزش الکترونیکی از دیدگاه معلمان و مدیران.....	۱۱۱
شکل ۵-۲- چالش‌ها و موانع آموزش الکترونیکی.....	۱۱۴

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

در دنیای ارتباطات و اطلاعات کنونی، وجود شبکه‌های اینترنتی و امکانات آموزشی پیشرفته و افزایش رشته‌های تحصیلی از یک طرف، و کمبود فضا و کاهش هزینه‌های آموزش الکترونیکی، استفاده از آموزش الکترونیکی را اجتناب‌ناپذیر کرده است. هدف غایی نظام‌های آموزشی در سراسر دنیا، تعلیم افراد به‌منظور انتقال فرهنگ و ارزش‌های حاکم بر کشور و حضور در جامعه است. دنیای امروز، دنیای ارتباطات و رسانه‌ها است. محیط رقابتی دنیای امروز و تحول علم و فن‌آوری، استفاده از آموزش الکترونیکی را در جامعه‌ی بشری امری اجتناب‌ناپذیر کرده است. در رویکرد کنونی، هر سازمان و به‌خصوص سازمان‌های آموزشی برای موفقیت با توجه به اهداف شکل‌گیری و در راستای حفظ، بقا و ارتقای خود در دنیای الکترونیک و فن‌آور امروز، همسو با انتظارات جامعه در سطح ملی و بین‌المللی، به مدیران شایسته و کمال‌جو و مدیریتی ناب و کامل نیازمند هستند (رمضانی آردی، ۱۳۹۷). تا این مدیران با توجه به محیط رقابتی دنیای امروز و توسعه‌ی علم و فن‌آوری، بهترین و سریع‌ترین فن‌آوری‌های روز از جمله آموزش الکترونیکی را در جامعه‌ی بشری برای تحقق اهداف آموزشی به خدمت گیرند. ارتقا و توسعه‌ی سطح کیفیت آموزشی در جهان و اثربخشی خدمات آموزشی نیاز به انتقال دانش در کوتاه‌ترین زمان دارد، به‌طوری‌که دستگاه‌های سنتی آموزش جهت برآوردن نیازهای آموزشی مدون امروزی، کافی نیست. از طرفی، حجم روزافزون منابع اطلاعاتی، علی‌الخصوص در زمینه‌ی آموزش و پژوهش و نیاز شدید افراد برای دسترسی به این اطلاعات در سراسر دنیا از یک سو، و دنیای شگفت‌انگیز ارتباطات رایانه‌ای از سوی دیگر، موجب به وجود آمدن شبکه‌های گوناگون و بزرگ‌رایانه‌ای در سطح بین‌المللی شده است (Shenoy et al., 2020). تغییرات شتابان علم، حصار زمان و مکان برای دریافت اطلاعات در تمامی زمینه‌های علمی را درهم‌شکسته و آموزش نیز از این پدیده مستثنی نیست. آموزش، یکی از ارکان اساسی توسعه‌ی توانمندی‌ها، مهارت‌ها و شایستگی‌ها در بخش‌های مختلف جامعه است (ابوطالبی، ۱۳۹۸). یادگیری الکترونیکی، یادگیری فعال و هوشمند است که موجب تحول در فرایند یاددهی - یادگیری شده است (Kattoua et al., 2016). در میان انواع آموزش، روش نوین آموزشی که از آن به‌عنوان یادگیری الکترونیکی، مجازی یا به عبارت بهتر، آموزش و یادگیری الکترونیکی یاد می‌شود؛ به‌عنوان یک نظام آموزشی نوین در دنیای امروز مطرح است و از انواع فناوری‌های پیشرفته نظیر شبکه‌های اینترنتی، پایگاه‌های اطلاعاتی و مدیریت دانش بهره می‌گیرد و در این نظام، محتوای آموزشی از طریق خدمات الکترونیکی ارائه می‌شود (Lee et al., 2021). در آموزش الکترونیکی، اینترنت، شیوه‌های سنتی جستجوی اطلاعات را در دنیای تحقیقات و فن‌اور امروز متحول کرده و با توجه به چالش‌هایی از قبیل تقاضای روزافزون برای آموزش الکترونیکی و عدم کفایت بودجه، کمبود هیئت‌علمی تمام‌وقت و نیاز به حذف محدودیت‌های

جغرافیایی، یادگیری و آموزش الکترونیکی مورد توجه جدی قرار گرفته است (بلاش و سعادت طلب، ۱۳۹۶). در آموزش الکترونیکی، کیفیت بسیار مهم بوده و به منظور هدر نرفتن سرمایه‌های انسانی، منابع مادی و مالی و هماهنگی بین توسعه‌ی نظام‌های آموزشی و کارایی آن امری ضروری است (اسلامیان و جهانبخشی، ۱۳۹۴). در دنیای امروز فشار روزافزونی بر موسسه‌های آموزش الکترونیکی در مناطق مختلف جهان اعمال شده تا به سمت بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات حرکت کنند و میزان دسترسی به برنامه‌هایشان را برای مخاطبان وسیع‌تر نمایند (Obeidat et al., 2016). تحقیقات نشان می‌دهد که یادگیری الکترونیک، روش آموزشی مناسبی بوده و پذیرش آسان راهبردهای جدید را برای بهبود نتایج یادگیری ممکن می‌سازد (Zareie & Navimipour, 2016). با این وجود، برخی از محققان، دوره‌های یادگیری الکترونیکی را هنوز هم دچار کاستی‌ها و کمبودهایی می‌دانند (Tarus et al., 2015). تخصصی شدن علوم و تعدد رشته‌ها باعث شده است که روزبه‌روز نیاز به آموزش الکترونیکی در جهان جوان کنونی که بیش از ۵۰ درصد آن زیر ۲۵ سال سن دارند، افزایش یابد. پیش‌بینی شده است که تعداد دانشجویان در حال تحصیل در دانشگاه‌های جهان تا سال ۲۰۱۰ به ۱۰۰ میلیون نفر و در سال ۲۰۲۵ به ۱۶۰ میلیون نفر خواهند رسید. آنچه در ابعاد جهانی آموزش و ضرورت وجودی آن حتمی است، این است که توسعه‌ی آموزش، یک ضرورت جهانی و یادگیری الکترونیکی، یکی از بهترین راه‌حل‌های آن است (جهانیان و اعتبار، ۱۳۹۷).

Clark (1994) به برخی عوامل سیاسی و اجتماعی از قبیل جهانی‌شدن، افزایش تحرکات، انتظارات در حال افزایش یا در حال تغییر دانش‌آموزان، نیاز فزاینده به دسترسی به اطلاعات، و فشار ناشی از کمبود بودجه اشاره نموده و آن‌ها را عوامل فشار بر آموزش الکترونیکی جهت ایجاد تغییر در فعالیت‌ها و شیوه‌های آموزشی خود معرفی می‌نماید. بنابراین ایجاد شیوه‌ی یادگیری جدیدی تحت عنوان یادگیری الکترونیکی، باهدف ایجاد شرایط مناسب‌تر جهت یادگیری اثربخش‌تر ضروری به نظر می‌رسد. آموزش از راه دور به‌عنوان یکی از سرویس‌های جامعه‌ی اطلاعاتی، که از تلفیق فن‌آوری‌های نوین ارتباطی و آموزشی شکل گرفته است، امکان برداشتن مرزهای زمانی و مکانی را بیش از پیش فراهم و تحولی شگرف در آموزش الکترونیکی ایجاد کرده است (سادات حقیقی، ۱۳۹۴). یادگیری الکترونیکی شیوه‌ای به‌منظور تسهیل و ارتقای یادگیری با کمک ابزارهای مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات است (علی پور و همکاران، ۱۴۰۰).

Spiro et al. (2017) یادگیری الکترونیکی را برای دانش‌آموزان محیط‌های یادگیری خود راهبر می‌دانند که کاربران در محیط‌های یادگیری الکترونیکی، فرصت‌های بیشتری برای دستیابی به یادگیری خودگردان دارند. با این اوصاف می‌توان گفت که دوره‌های آموزش از راه دور، ضمن رعایت عدالت آموزشی، نیاز روزافزون مردم در دوران محدودیت بودجه و رکودهای

اقتصادی را پاسخگو است. همچنین آموزش الکترونیکی نیاز به کلاس درس نداشته و معلمان تمام وقت کمتری را می‌طلبند. از طرفی، ارائه‌ی دروس از طریق اینترنت نیازمند برنامه‌ریزی استراتژیک و فرایند اجرایی روشنی با انجام پژوهش‌های کاربردی بیشتر است تا اهداف و رسالت آموزش را به بهترین نحو برآورده سازد (Syakur & Sabat, 2020). لذا با توجه به نوظهور بودن این آموزش نسبت به روش سنتی و معمول، تحقیقات بیشتر در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به مرور و بررسی این مسئله در مراکز آموزشی و ارزش و اهمیت سازمانی آن پژوهشگر در این مطالعه سعی می‌کند تا بدون هرگونه سوگیری به بازنمایی تجارب مدیران از مهم‌ترین موانع آموزش الکترونیکی در مدارس شهرستان سنندج خواهد پرداخت. تجارب زیسته و ادراک مدیران مدارس در زمینه چالش‌ها و موانع توسعه آموزش الکترونیکی بازنمایی گردد که ضمن تحلیل تجربه زیسته مدیران و ادراک دیدگاه‌های آن‌ها و شناخت عمیق از پدیده مورد مطالعه، چالش‌های مرتبط را شناسایی و بازنمایی می‌شود. از این رو، هدف اصلی در پژوهش حاضر کسب درک عمیقی از دیدگاه مدیران مدارس شهرستان سنندج در خصوص موانع و چالش‌های اجرای آموزش الکترونیکی است و تلاش می‌شود تا به این سؤال پاسخ داده شود که چالش‌های اساسی توسعه آموزش به شیوه الکترونیکی در مدارس چه مواردی می‌باشند؟

۱-۲- بیان مسئله

سازمان‌ها یکی از ارکان اصلی جامعه امروزی هستند و مدیریت مهم‌ترین عامل در زندگی، رشد و نابودی یا نابودی سازمان‌ها است. برای خلق آینده بهتر، گذشته با همه اهمیت و یادگیری خود و با همه تأثیری که می‌تواند در آینده داشته باشد، اتفاق افتاده است و هیچ نیروی انسانی نمی‌تواند آن را به روش دیگری بازآفرینی کند (Sadq et al., 2020). مدیران در سازمان‌ها نقش‌های مختلفی را بازی می‌کنند که بسته به زمان، مکان و نوع کار متفاوت و متغیر هستند و شناسایی این نقش‌ها در عملکرد تأثیر فراوانی دارد. بیان نقش‌ها و مأموریت‌ها در کل سازمان شامل تعیین نوع کلی عملیاتی است که سازمان وظیفه انجام آن را دارد. این عملیات در مناطقی مانند خدمات سازمانی، مشتری، روش‌های سازمانی و فلسفه و عملیات انجام می‌شود (Meynhardt et al., 2020).

گسترده‌گی و همه‌گیری ویروس کرونا نیازمند آن است که هر یک از نهادهای دولتی، موقعیت‌های سیاست‌پذیرا نه قابل‌انعطاف و سازگار را در ارتباط با بسیاری از جنبه‌های مسئولیت دولت ایجاد کنند (Brown et al., 2020) در این راستا نهادهای آموزشی در جهت رعایت پروتکل‌های آموزشی و بهداشتی مدارس را تعطیل نمودند تا به کاهش همه‌گیری جمعی این ویروس کمک کنند و با اتخاذ تصمیم‌هایی همچون تعلیق کلاس‌ها، تعطیلی زمین‌های بازی و

عدم وجود زیرساخت‌های مطلوب: درنهایت بدهی ترین چالش در استفاده از آموزش‌های الکترونیکی و آموزش در فضای مجازی، بحث زیرساخت‌های موردنیاز و ضعف در فراهم‌سازی آن‌ها است. موارد و مشکلات بسیاری چون محدودیت منابع مدارس نسبت به هم، نبود وسایل و امکانات فناوری جدید و موردنیاز آموزش مجازی در مدارس، هماهنگ نبودن استفاده از فضای مجازی در مدارس ابتدایی با سایر مقاطع بالاتر و دانشگاه، عدم وجود زیرساخت‌های کلی آموزش مجازی در کشور، در دسترس نبودن امکانات سخت‌افزاری برای عموم مردم، قطع و وصل شدن برنامه شاد و مشکلات در بروز رسانی آن، حذف شدن خودبه‌خود دانش‌آموز در برنامه شاد، نداشتن بازدهی دانش‌آموزان مناطق خاص و حاشیه به دلیل محروم بودن از فضای مجازی، عدم وجود امکانات موردنیاز در مدارس، ضعف زیرساختی سطح سواد والدین، تضاد طبقاتی بین دانش‌آموزان مدارس عادی و خاص و... محققان معتقدند در آموزش مجازی تمام کلام در تدریس به دانشجو منتقل نمی‌شود و آماده نبودن زیرساخت‌های اینترنتی کشور هم مازاد بر علت شده تا دانش‌آموزان نتوانند به‌خوبی از کلاس استفاده کنند، چراکه دانشجویان در طول برگزاری کلاس بیشتر درگیر قطع و وصل شدن صدا هستند. مازاد بر آن مشکلات نرم‌افزاری نیز خود تأثیرات قابل‌توجهی بر مشکلات اینترنت خواهند گذاشت. همواره این بخش نیازمند چاره‌اندیشی و حل مشکل است.

۵-۴- محدودیت‌های پژوهش

محدودیت اصلی در این مطالعه یکی از ویژگی‌های تحقیق کیفی است که یافته‌ها برای کشف اینکه آیا از لحاظ آماری درست یا به علت شانس هستند آزمایش نشده‌اند. داده‌های مصاحبه جمع‌آوری، رونویسی و کدگذاری شده در موضوعاتی هستند که با پرسش‌های پژوهش مطابقت دارند.

از دیگر محدودیت‌های پیشرو در پژوهش می‌توان به مواردی همچون دشوار بودن پاسخ‌دهی به سؤالات مصاحبه با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا و تعطیلی مدارس، دسترسی محدود به مدارس، زمان‌بر بودن دریافت مجوز از اداره برای حضور در مدارس، عدم حضور فیزیکی کارکنان، همکاری نکردن مدیران در هماهنگی با معلمان، همکاری نکردن معلمان مدیران در پاسخ‌دهی به سؤالات در فضای مجازی اشاره کرد.

از دیگر موارد می‌توان به دوری مدارس و مسافت زیاد بعضی از مدارس در حاشیه شهر، کم بودن سواد آماری معلمان و شرکت نکردن بعضی از معلمان در جلسه دوم مصاحبه اشاره کرد.

۵-۵- پیشنهادها بر اساس یافته‌های تحقیق

- ❖ توصیه می‌شود که در رابطه با هر یک از چالش‌های پژوهش چاره‌اندیشی شود. برای نمونه در رابطه بحث مربوط به چالش تولید محتوای الکترونیکی نیاز است که دوره‌های آموزشی خاص برای معلمان برگزار شده و کیفیت کار سنجش شود.
- ❖ جلب مشارکت منابع مالی و فیزیکی برای رفع مشکلات مقطعی- از جمله تأمین دستگاه‌های هوشمند از جمله تلفن همراه و تپلت و... و تحویل به موارد شناسایی شده
- ❖ جلب مشارکت شرکت‌های تهیه برنامه‌های کاربردی به منظور تولید محتوای آموزشی کمک حجم و سبک و ارائه رایگان آن‌ها به آموزگاران و دبیران در حداقل زمان ممکن،
- ❖ عدم پرهیز از اتخاذ برنامه‌های آموزشی متحدالشکل برای دانش آموزان در یک مقطع و به جای آن شبیه‌سازی فضای آموزش مجازی با فضای آموزش حقیقی با استفاده از آموزش‌های مجازی معلمان خود دانش آموزان
- ❖ تدوین فوری مقررات آموزشی متناسب با مدارس و آموزش مجازی (حضور و غیاب، ارزشیابی، تعیین حجم محتوای آموزشی برنامه‌های درسی، برنامه هفتگی، طول سال تحصیلی فعلی و...) مطابق با شرایط کنونی
- ❖ تدوین برنامه پشتیبانی فوری از آموزش‌های مجازی پس از رفع بحران به منظور رفع نواقص و اشکالات آموزشی احتمالی با جاماندگی برخی از دانش آموزان از تحصیل در این ایام
- ❖ فرهنگ‌سازی در جامعه و آموزش به والدین در راستای انجام مدیریت و نظارت صحیح بر فرآیند آموزش و یادگیری دانش آموزان
- ❖ ارائه فرصت‌هایی برای بهبود توانایی‌های فردی در مدارس
- ❖ تولید تفکر و فناوری نیروی کار در مدارس هوشمند
- ❖ ایجاد نیروی کار برای عصر اطلاعات
- ❖ دموکراتیزه کردن آموزش و پرورش
- ❖ توسعه دانش آموزان از لحاظ جسمی، ذهنی، احساسی و معنوی
- ❖ فراهم آوردن بستر مناسب جهت تعامل بیشتر، افزایش کیفیت محتوا، افزایش کیفیت تدریس، کاهش هزینه‌ها، مدیریت زمان، آرشو به موقع جلسات
- ❖ تخصیص پهنای باند ویژه برای دانش آموزان و معلمان، اجبار حضور در کلاس، کاهش تعداد دانش آموزان کلاس
- ❖ ایجاد سیستم ارزیابی مستمر از روند آموزش برگزاری کارگاه‌های تخصصی
- ❖ فراهم آوردن امکانات و تجهیزات به‌روز و ایجاد سرورهای قدرتمند جهت نگهداری دروس تولید شده در سامانه و دسترسی دانش آموزان به همه دروس دوره

- ❖ اعمال مدیریت و ایجاد انگیزه در کارکنان و معلمان و مدیران مدارس و ایجاد تعهد در آنها
- ❖ تعهد معلمان به یکسان اجرا کردن مجازی و همچنین ملزم کردن دانش آموزان برای ارائه قسمتی از درس
- ❖ طراحی استاندارد لازم برای ارزیابی دانش آموزان و معلمان در مدارس با استفاده از تجربیات نمونه‌های موفق در مدارس هوشمند
- ❖ انجام تغییرات لازم در اهداف، محتوا، روش‌های تدریس، ارزیابی و نحوه اعطای مدرک برنامه‌های سنتی متناسب با آموزش الکترونیکی توسط مسئولین
- ❖ تقویت منابع و محتوای آموزشی
- ❖ اجرای ارزشیابی فرایند محور در آموزش مجازی
- ❖ تحول و اصلاح نگرش به برنامه‌ریزی دوره‌های مجازی
- ❖ آشنایی و آگاهی هرچه بیشتر برنامه ریزان و مدیران آموزش‌های مجازی با مفاهیم اساسی، نگرش‌ها و رویکردهای جدید حوزه برنامه‌ریزی راهبردی برای دستیابی به اهداف موردنظر
- ❖ توسعه زیرساخت‌های فن‌آوری، انسانی، پداگوژیکی، زیرساخت فرهنگی، اجتماعی، ارزشی، اقتصادی، مدیریت و رهبری، زیرساخت اداری و نظام پشتیبانی
- ❖ تحول طراحی محیط‌های آموزش مجازی در مدارس در جهت نیل به اهداف و رسالت‌های اساسی مدارس
- ❖ داشتن تمایل به یادگیری از طریق آموزش مجازی در دانش آموزان
- ❖ دسترسی ساده به امکانات این شیوه آموزشی در مدارس
- ❖ اجبار الزام به کاربرد شیوه آموزش الکترونیکی در مدارس
- ❖ گسترش دانش درباره‌ی فناوری در مدارس
- ❖ ایجاد زمینه و پرورش خلاقیت و طرح ایده‌های نو در مدارس
- ❖ عدم تمرکز آموزش‌ها در مدارس بر حفظیات
- ❖ فراهم کردن زمینه تربیت برای دانش آموزان به دلیل رودررو نبودن در فضای مجازی
- ❖ دموکراتیک‌تر شدن روابط بین معلم و دانش‌آموز - دانش‌آموز با دانش آموز
- ❖ تعامل انسانی بیشتر به‌منظور غلبه بر موانع آموزشی در دوره‌های مجازی
- ❖ عدم تأخیر در بازخورد به دانش آموزان در جهت رسیدن به خواسته‌هایشان در

- ❖ برگزاری دوره‌های توجیهی و مهارتی و آموزشی برای معلمان و دانش آموزان و مدیران
- ❖ ایجاد نظارت بر دوره‌های آموزشی و محتواهای ارائه‌شده در روند آموزش و ایجاد هماهنگی در بین کلاس‌ها
- ❖ ایجاد محیطی با کاربری آسان و جذاب برای دانش آموزان و معلمان
- ❖ برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب به‌ویژه در مورد چالش‌های روان‌شناختی و آموزشی در فضای مجازی بادانش تولید محتوا و مهارت‌های انگیزشی و مدیریتی و برنامه‌ریزی لازم برای معلمان و دانش آموزان و والدین ارائه گردد.
- ❖ کمک به معلمان در جهت تولید محتوا برای افزایش کیفیت آموزش در مدارس
- ❖ توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و مخابراتی و شبکه‌های ماهواره‌ای، امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری
- ❖ تدوین برنامه آموزشی سالانه برای مدیران، معلمان در زمینه‌ی آشنایی با قابلیت‌ها و مزایای فناوری اطلاعات و اجرای برنامه‌های آموزشی کاربردی مستمر به‌منظور کسب مهارت‌های لازم در استفاده از دستگاه‌های در حال اجرای مدرسه تدوین و عملیاتی گردد
- ❖ به‌کارگیری مدیران حامی و خوش‌فکر و کارآمد و انعطاف‌پذیر و مسئولیت‌پذیر در مدارس
- ❖ استفاده از مشوق‌هایی برای معلمان و کارکنان مدارس مثل فراهم کردن تسهیلات کمک‌های مالی، پیشرفت شغلی، اعطای گواهی‌نامه صلاحیت حرفه‌ای و حتی تشویق‌های کلامی به کارکنان جهت گرایش به کاربرد آموزش الکترونیکی
- ❖ تبلیغ و ترویج و اطلاع‌رسانی درباره مزایا و ویژگی‌ها و ظرفیت‌های آموزش الکترونیکی در سطح سازمان به‌منظور بسترسازی فرهنگی و ایجاد آمادگی جهت پذیرش تغییرات در سازمان از راه‌های گوناگون چون برگزاری کارگاه‌های آموزشی انتشار نشریات تخصصی، برگزاری جلسات توجیهی و... به‌عنوان وظایف متولیان امر فناوری اطلاعات توصیه می‌شود و مدیریت داده‌ورزی سازمان باید با استفاده از روش‌های مذکور بر رفتار و ذهنیت کارکنان مدارس تأثیر بگذارد

۵-۶- پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

- ❖ اعتبار یابی مؤلفه‌ی مستخرج از پژوهش حاضر (مهم‌ترین چالش‌های آموزش در فضای مجازی)
- ❖ راهکارهای ارتقای مسئولیت‌پذیری در مدارس
- ❖ رابطه‌ی بین بهره‌وری آموزش در فضای مجازی با اثربخشی مدارس

- ❖ بررسی تأثیر آموزش در فضای مجازی با رضایت شغلی اعضای جامعه‌ی مدرسه
- ❖ مقایسه‌ی کمی و کیفی تدریس در فضای مجازی با تدریس به شیوه‌ی سنتی
- ❖ ارزیابی عملکرد معلمان در تدریس در فضای مجازی

فهرست منابع

- ابوطالبی، نرگس. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر فناوری اطلاعات بر عملکرد کارکنان دانشگاه فرهنگیان مازندران. *فصلنامه‌ی آفاق علوم انسانی*، ۳(۳۰)، ۱۰۱-۱۲۱.
- احدیان، محمد. (۱۳۹۶). مقدمات فناوری آموزشی. تهران: نشر بشری.
- احدی، حمید؛ اسماعیلی، مهدی؛ اکبری، افشین؛ بخارائی، سمیه؛ بشارتی، زینب؛ جهانگیری، محمد؛ فاطمی سلوط، معصومه؛ قنبری، علی؛ ملک، هما؛ ممتحنی، ویدا؛ نیکنام، محمدعلی و یمقانی، محمدرضا. (۱۳۹۴). کتاب کار و فناوری هفتم دبستان. چاپ سوم، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- احدیان، محمد و آقازاده، محرم. (۱۳۸۲). راهنمای روش‌های نوین تدریس آموزش و کارورزی. تهران: آیین.
- احمدی خبری، مونا. (۱۳۹۳). طراحی الگوی اثربخش عوامل آموزشی مبتنی بر وب به‌منظور تسهیل سازی عامل یادگیری و یادگیری در درس قرآن کریم. پایان‌نامه دکترا، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- آذر، عادل؛ پور نصیر رودانه، مریم و حسن پورزرکامی، محمد سعید. (۱۴۰۰). واکاوی و نگاشت موانع توسعه آموزش الکترونیک در ایران با تأکید بر نظام آموزش عالی. *فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۵(۶۸)، ۱۱۲-۱۳۰.
- اسکویی، یاسمن. (۱۳۸۲). فناوری اطلاعات در خدمت آموزش هنر دسترسی. تهران: نشر نی.
- اسکندری، حسین. (۱۳۸۸). استانداردهای درس‌افزارهای یادگیری الکترونیکی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، معاونت فناوری اطلاعات و ارتباطات آموزشی، وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران.
- اسلامیان، حسن و جهانبخشی، مژگان. (۱۳۹۴). آموزش و یادگیری الکترونیک. تهران: نشر ارسطو.
- آقازاده، محرم. (۱۳۸۸). راهنمای روش‌های نوین تدریس. تهران: انتشارات آیین.
- اکبری شل دره‌ای، فریدون؛ قاسم پور مقدم، حسین و علیزاده، فاطمه صغرا. (۱۳۹۱). روش‌های نوین یاددهی - یادگیری و کاربرد آن‌ها در آموزش. تهران: انتشارات فرتاب.
- البرزی، محبوبه؛ محمدی، مهدی؛ ناصری جهرمی، رضا؛ صفری، مریم و میر غفاری، فاطمه. (۱۴۰۰). تجارب معلمان دوره ابتدایی از چالش‌های تغییر آموزش سنتی به آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱۳(۱)، ۱-۱۹.
- بابا گلی، ایمان. (۱۳۸۹). از آموزش الکترونیکی تا دانشگاه مجازی. اولین همایش ملی فناوری‌های نوین در علوم مهندسی.
- بابایی، محمود. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر یادگیری الکترونیکی. تهران: نشر چاپار.

- باقری مجد، روح‌الله. (۱۳۸۹). بررسی موانع توسعه آموزش الکترونیکی با تأکید بر اهمیت یاددهی و یادگیری در نظام آموزشی دانشگاه شهید چمران اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران، اهواز.
- باقری‌مجد، روح‌الله؛ شاه‌ی، سکینه و مهر علیزاده، یدالله. (۱۳۹۲). چالش‌های توسعه آموزش الکترونیکی در نظام آموزش عالی (مطالعه موردی دانشگاه شهید چمران اهواز). توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۶(۱۲)، ۱-۱۳.
- براتی، مجید. (۱۳۹۴). طراحی و ارزشیابی برنامه آموزشی مبتنی بر وب در پیشگیری از مصرف سیگار در نوجوانان: یک مداخله تئوری محور. پایان‌نامه دکترای تخصصی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- بلاش، فرهاد و سعادت طلب، آیت. (۱۳۹۶). نقش و کاربرد سواد اطلاعاتی در نهادینه‌سازی فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش عالی. پژوهش‌های تربیتی، ۴(۳۵)، ۱۱۱-۱۳۲.
- بهجتی اردکانی، فاطمه. (۱۳۹۱). روش‌های نوین یاددهی-یادگیری و کاربرد آن در آموزش ابتدایی. اردکان: دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردکان.
- تقی نیا آهنگری، زهرا. (۱۳۹۲). ارائه چارچوبی مفهومی برای بهره‌گیری از نرم‌افزارهای اجتماعی در مدیریت فرایند یادگیری الکترونیکی؛ مطالعه موردی: دانشگاه مهر البرز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی الکترونیکی - مجازی مهر البرز، کرج.
- ترحمی، مهران و طاهایی، سید کریم. (۱۳۹۰). ارائه مدلی جهت توسعه یک سیستم آموزش مجازی منطبق با استانداردهای آموزش مجازی. مجموعه مقالات دومین اجلاس شهر الکترونیکی.
- جعفری، حسن؛ کشمیری، فاطمه؛ دره شیری، سمیه؛ عبقری، سید کاظم و باقیان، نجمه. (۱۳۹۹). تبیین دیدگاه‌ها و تجارب یاد دهندگان و یادگیرندگان الکترونیک در رابطه با چالش‌های آموزش‌های مجازی در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، ۱۵(۲)، ۱۱۶-۱۲۸.
- جعفری فر، زهره؛ خراسانی، اباصلت و رضایی زاده، مرتضی. (۱۳۹۵). شناسایی و رتبه‌بندی چالش‌های یادگیرندگان در آموزش و بهسازی مجازی منابع انسانی (مطالعه موردی: دانشگاه شهید بهشتی). نشریه فناوری آموزش، ۱۱(۱)، ۱-۲۰.
- جهانیان، رمضان. (۱۳۸۹). رویکردهای نوین در آموزش. تهران: نشر سرافراز.
- جهانیان، رمضان و اعتبار، شکوفه. (۱۳۹۷). ارزیابی وضعیت آموزش مجازی در مراکز آموزش الکترونیکی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، دوره ۲، شماره ۴، صص ۵۳-۶۵.
- حدادیان، احمد. (۱۳۹۰). ارزیابی وضعیت آموزش الکترونیکی کشور در عصر جهانی‌شدن. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۵-۳۳.

- حسین پور، فاطمه. (۱۳۹۱). ارزیابی میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشگاه پیام نور استان تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تهران.
- حسین زاده شهری، معصومه و نرگس، زنگنه نژاد. (۱۳۹۲). اثربخشی دستگاه‌های آموزش الکترونیکی. *دو فصل‌نامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)*، ۵ (۱).
- حسینی نسب، داود؛ موسی قلی زاده، مریم؛ ربانی خواه، فهیمه و موسی قلی زاده، ربابه. (۱۳۹۰). ارزیابی اثربخشی آموزش الکترونیکی دوره‌های ضمن خدمت کارکنان بخش ستادی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی. نخستین همایش آسیب‌شناسی آموزش سازمانی، تهران.
- حسینی، حسن. (۱۳۹۱). امکان‌سنجی یادگیری الکترونیکی در مراکز فنی و حرفه‌ای استان کردستان از دیدگاه مدیران و مربیان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کردستان، سنندج.
- خان، بدرالهدی. (۱۳۹۰). مدیریت یادگیری الکترونیکی. ترجمه عماد قائنی، بابک عبد حق، تهران: نشر سازمان مدیریت صنعتی.
- خاوری، سید عبدالله و گرزین، رضا. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی نظام آموزش مهارتی. *مجله مهارت‌آموزی*، ۳ (۱۰)، ۷۷-۹۲.
- خورشیدی، عباس. (۱۳۸۱). روش‌ها و فنون تدریس. تهران: یسطرون.
- خیراندیش، مهدی. (۱۳۹۳). تبیین مدل عوامل تأثیرگذار بر اثربخشی آموزش الکترونیکی در دوره‌های کارشناسی ارشد دانشگاه‌های علم و صنعت تهران. *دو فصل‌نامه نشریه مدیریت فناوری اطلاعات*، ۷.
- داداش زاده، محمدرضا. (۱۳۸۹). ارزشیابی برنامه آموزش الکترونیکی رشته مهندسی پزشکی دانشگاه صنعتی امیرکبیر در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته فناوری آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- دانش فر، احمد. (۱۳۹۳). ارزیابی اثربخشی آموزش‌های کوتاه‌مدت الکترونیکی از دیدگاه مدرسان و فراگیران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران.
- دانشور، میترا. (۱۳۹۲). طراحی الگوی برنامه آموزش و پشتیبانی مدرّسان آموزش از راه دور (شیوه مجازی). پایان‌نامه دکترای تخصصی، دانشگاه پیام نور، تهران.
- داور زنی، محمدرضا. (۱۳۹۴). ارزیابی آمادگی استقرار یادگیری الکترونیکی بر پایه چهار عامل فنی، فرهنگی، منابع انسانی و ساختاری در مراکز و واحدهای دانشگاه پیام نور استان تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تهران.

- دلور، سمیرا و قربانی، محمد. (۱۳۹۰). نقش آموزش مجازی در یادگیری خلاق دانشجویان از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های شهرستان بجنورد. *نشریه دانشگاهی یادگیری الکترونیکی (مدیا)*، ۳(۶)، ۱۷-۲۶.
- ذوالفقاری، میترا؛ نگارنده، رضا و احمدی، فیض‌الله. (۱۳۸۹). *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۴(۱۰)، ۳۹۸-۴۰۹.
- ذوالفقاریان، محمدرضا، لطیفی، میثم. (۱۳۹۰). نظریه‌پردازی داده بنیاد با Nvivo8. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- رستگار، حسین. (۱۳۸۸). شناسایی شاخص‌های تأثیرگذار بر رضایت فراگیران دوره‌های آموزش الکترونیکی بررسی موردی در یک دانشگاه آموزش مجازی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صنعتی شریف، تهران.
- رضا ماسوله، شادمان؛ میترا چهر زاد، مینو و یعقوبی، یاسمن. (۱۳۸۶). مقایسه تأثیر دو الگوی آموزشی معلم مدار و فرد مدار بر میزان یادگیری مهارت‌های دانشجویان پرستاری. *فصلنامه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گیلان*، ۹، ۱-۶.
- رضوانی اردی، عمران؛ زارعی زوارکی، اسماعیل؛ نیلی، محمدرضا و خدیجه علی‌آبادی. (۱۳۹۷). *طراحی و اعتبار یابی الگوی آموزش الکترونیکی در آموزش‌های ضمن خدمت کارکنان. فصلنامه‌ی آموزش محیط‌زیست و توسعه‌ی پایدار*، ۷(۲)، ۱۲۹-۱۴۲.
- روزن برگ، مارس جی. (۱۳۹۰). یادگیری الکترونیکی. ترجمه داود کریم زادگان مقدم. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- روهه، والرئ. و زوم بو، برو نودی. (۱۳۹۳). ارزشیابی در آموزش از راه دور و یادگیری الکترونیکی. مترجم ذبیح اله الهی، رضا پاشا، تهران: انتشارات برنیس.
- ژاله جو، نغمه؛ اعرابی، محسن؛ مؤمنی، زهرا؛ اکبری کامرانی، مهناز؛ خلیلی، آزاده؛ ریاحی، سادات حقیقی، فهیمه. (۱۳۹۴). مبانی نظری آموزش باز و از راه دور، تهران: نشر ارسطو.
- سرکارگرانی، محمدرضا. (۱۳۹۰). یادگیری مبتنی بر شبکه و نوآوری در آموزش از دور. *فصلنامه نوآوری‌های آموزش*، ۳(۲).
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۸۶). روانشناسی پرورشی نوین، روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: نشر دوران.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۲). *سنجش فرایند و فرآورده یادگیری (روش‌های قدیم و جدید)*. تهران: نشر دوران.
- شاه بیگی، فرزانه؛ نظری، سمانه. (۱۳۹۳). آموزش مجازی: مزایا و محدودیت‌ها، *مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۶(۱)، ۴۷-۵۴.

- شعبانی، حسن. (۱۳۹۱). مهارت‌های آموزشی (جلد اول). ویرایش سوم، تهران، سمت.
- شعبانی، حسن. (۱۳۹۳). روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارت‌ها و راهبردهای تفکر). تهران، سمت.
- شفیعی سروسستانی، مریم و صفری سهل‌آبادی، مریم. (۱۳۹۹). بررسی نقش آموزش مجازی معلمان در پی شیوع ویروس کرونا، اولین اجلاس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت.
- شمس، غلامرضا؛ تاری، فرزانه و رضایی زاده، مرتضی. (۱۳۹۸). شناسایی موانع زیرساختی و مدیریتی به‌کارگیری آموزش الکترونیکی در آموزش منابع انسانی. *فصلنامه علمی تدریس پژوهی*، ۷(۳)، ۹۱-۱۱۶.
- شیرین؛ تهمتنی، ترانه و میرلونیا، فریده. (۱۴۰۰). وضعیت آموزش مجازی از دیدگاه دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی البرز در دوره باندیمی کووید-۱۹. *مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ۱۴(۴۲)، ۲۴-۳۱.
- صالحی، نازیلا. (۱۳۸۹). بررسی تحلیل و تطبیقی آموزش الکترونیکی در نظام آموزش عالی استرالیا، هند و ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- صفایی موحد، سعید؛ حسینی مقدم، ابوالفضل و باوفا، داوود. (۱۳۹۲). برنامه‌ی درسی پنهان. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- صمدی، مریم. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌ها و موانع هوشمند سازی مدارس ایران. اولین اجلاس ملی مدرسه‌آینده.
- طاهری، شهنام. (۱۳۹۳). بهره‌وری و تجزیه و تحلیل آن در سازمان‌ها (مدیریت بهره‌وری فراگیر). چاپ بیست و چهارم، تهران: نشر آستان.
- ظریف صنایعی، ناهید. (۱۳۸۹). بررسی معیارهای کیفیت و اثربخشی یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی. *مجله میدیا*، ۳(۳)، ۲۴-۳۲.
- عابدی، قاسم؛ نقیبی، ابوالحسن؛ علیزاده، مهتاب؛ فخر زاده، حسین؛ شریفی، فرشاد؛ رضایی راد، مجتبی؛ یوسفی، رضا و فرشیدی، فرشته. (۱۳۹۲). اثربخشی دو روش آموزشی سنتی و الکترونیکی شیوه زندگی سالم در زمینه تغذیه افراد سالمند. *مجله دیابت و متابولیسم ایران*، ۱۳(۱)، ۹-۲۰.
- عزیزی شمامی، مصطفی؛ ایزدی، صمد و بابائیان، فیروزه. (۱۳۹۹). بررسی موانع پذیرش و به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدارس ابتدایی. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۱(۱)، ۱۱۷-۱۳۴.
- عطاران، محمد. (۱۳۸۹). فناوری اطلاعات بستر اصلاحات در آموزش و پرورش. تهران: انتشارات مدارس هوشمند.

- عطاران، محمد. (۱۳۹۱). جهانی‌شدن، فناوری اطلاعات و تعلیم و تربیت. تهران: انتشارات مدارس هوشمند.
- علاقه بند، علی. (۱۳۹۸). مقدمات مدیریت آموزشی. تهران: نشر روان.
- علی پور، نسرين؛ نوروزی، داریوش و نوریان، محمد. (۱۴۰۰). طراحی الگوی مؤلفه‌های مؤثر بر کیفیت محیط‌های یادگیری الکترونیکی. *مجله فناوری آموزشی*، ۱۵(۳)، ۵۱۸-۵۰۳.
- علی پور، سیما؛ ثابت، عباس و فیلی، اردلان. (۱۳۹۹). ارائه‌ی الگوی علی عملکرد آموزش عالی در شرایط بحران کرونا بر اساس مسئولیت اجتماعی و کیفیت آموزش الکترونیکی. *فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی*، ۸(۴)، ۱۸۱-۲۰۹.
- فتحی واجارگاه، کوروش؛ پرداختچی، محمدحسن؛ ربیعی، مهدی. (۱۳۹۰). پژوهشی ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزش مجازی در نظام آموزش عالی ایران. *فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱(۴).
- فضل علی زاده، رضا؛ آقازاده، احمد و احمر، قدسی. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی و تحلیلی نظام آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی برنامه‌ریزی درسی)*، ۹(۳۲)، ۴۸-۲۸.
- فضلی خانی، منوچهر. (۱۳۸۵). راهنمای عملی روش‌های مشارکتی و فعال در فرآیند تدریس. تهران: آزمون نوین.
- فیض پور، محمدعلی و خان علی زاده، رسول و ده موبد، بابک. (۱۳۹۰). یادگیری الکترونیک راهکار توسعه آموزش در ایران ۱۴۰۴ (موانع و راهکارها)، اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴، تهران.
- قدسی پور، حمید. (۱۳۹۰). فرایند تحلیل سلسله مراتبی. تهران: مرکز نشر دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی تکنیک تهران).
- کیگان، وسموند. (۱۳۹۲). جایگاه تعلیم از دور در دوران گذار. ترجمه داوود کریم زادگان مقدم، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- کاردان، احمد. و احمدی آبکناری، فاطمه. (۱۳۸۶). تطبیق‌پذیری محتوای الکترونیکی آموزش بر اساس پارامترهای رفتاری یادگیرنده در محیط یادگیری الکترونیکی و بر پایه مدل طراحی آموزش Kemp. سومین اجلاس فناوری اطلاعات و دانش.
- کلامی، حسن. (۱۳۸۸). نظریه بنیادی به مثابه روش نظریه‌پردازی. *نامه پژوهش فرهنگی*، سال دهم، دوره ۳، شماره ۶، صص: ۱۱۹-۱۴۰.
- گودرز وند چگینی، مهرداد و اسماعیلی، سمانه. (۱۳۹۴). مطالعه‌ی فرهنگ‌سازمانی مرتبط با پذیرش مدل یکپارچه‌ی پذیرش و استفاده از فناوری اطلاعات در بیمارستان‌های شهر رشت. *پیاورد سلامت*، ۹(۱): ۲۹-۴۲.

- گودرزی، اعظم. (۱۳۹۲). بررسی اثربخشی برنامه آموزشی با استفاده از رسانه‌های الکترونیکی بر رفتارهای بهداشت دهان و دندان دانش‌آموزان ابتدایی شهر تهران سال تحصیلی ۹۲-۹۱. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- مالکی، مائده. (۱۳۹۲). تأثیر الگوهای طراحی آموزشی گانیه و پنج مرحله‌ای بایبی در آموزش مبتنی بر شبکه برانگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۷۰، ۹۹-۱۱۶.
- محمدی، شاهرخ؛ عصاره، علیرضا و عطاران، محمد. (۱۳۸۸). بررسی چالش‌های طراحی، تولید و اجرای آموزش‌های الکترونیکی در دوره آموزش عمومی از منظر معلمان و کارشناسان. سومین همایش کشوری کاربرد یادگیری الکترونیکی در علوم پزشکی.
- مدانلو، یاسمن و سالاریان، فرانک. (۱۳۹۰). بررسی نقش دانشگاه‌های مجازی در دستیابی به اهداف آموزش عالی. *فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱(۴)، ۱۳۱-۱۵۱.
- معارف‌وند، معصومه. (۱۳۸۸). کارورزی یادگیرنده محور؛ تطبیق روش‌های نوین یادگیری و آموزش در مددکاری اجتماعی. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۵۰، ۱۷۱-۲۰۵.
- مقامی، حمیدرضا. (۱۳۹۳). مقایسه تأثیر سه روش آموزش حضوری، الکترونیکی و تلفیقی بر یادگیری، یاد داری، انگیزه پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های اجتماعی دانشجویان رشته فناوری آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی. پایان‌نامه دکترا، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- مقرب‌اللهی، زهرا. (۱۳۹۱). روش‌های نوین تدریس. موج، ۴ (۵)، ۴۸-۷۷.
- ملک‌پور، محمدرضا. (۱۳۹۱). شناسایی، ارزیابی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر اثربخشی آموزش الکترونیک دروس آزمایشگاهی و کارگاهی (مطالعه موردی مدارس آموزش و پرورش شهرستان چالوس). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، رشت.
- ملک‌پور، محمدرضا؛ شاه‌بهرامی، اسدالله و مرادی، محمود. (۱۳۹۱). مطالعه‌ای بر اهمیت اثربخشی کیفیت آموزش الکترونیکی. اجلاس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان، بابلسر.
- ممتحنی، ویدا؛ عقیقی، مژگان؛ ملک، هما؛ صوتی، محمود؛ دوراندیش، احمدرضا؛ اسماعیلی، مهدی و مقیمی، نبی‌اله. (۱۳۹۲). کتاب کار و فناوری ششم دبستان. چاپ دوم، تهران: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی.
- مهرعلیزاده، یحیی؛ آهنگ، ولی‌الله و شاهی، سکینه. (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی عوامل درونی و بیرونی نظام فنی و حرفه‌ای استان خوزستان در چارچوب اهداف و انتظارات نظام جامع آموزش مهارت و فناوری. *فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۶(۱۷)، ۷۱-۱۰۶.

مولائی قولنجی، یعقوب. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌ها و مشکلات تدریس فضای مجازی در ایام شیوع ویروس کرونا از دیدگاه معلمان، اولین اجلاس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت.

مؤمنی راد، مرتضی. (۱۳۸۸). بررسی کیفیت رشته فناوری اطلاعات دوره آموزش الکترونیکی دانشگاه صنعتی خواجه‌نصیرالدین طوسی بر اساس استانداردهای آموزش الکترونیکی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

میرزا محمدی، محمدحسن. (۱۳۹۰). روش‌ها و فنون تدریس. تهران: انتشارات پوران پژوهش. میرزا بیگی، علی. (۱۳۸۹). برنامه‌ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی. تهران: انتشارات یسطرون.

میرزایی، حسین. (۱۳۹۹). جستارهایی در آموزش عالی، علم و بحران کرونا در ایران. تهران: نشر پژوهشکده‌ی مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران. (اسفند، ۱۳۸۹). سایت کتاب‌ناک. بازبایی شده [دی‌ماه ۱۳۹۵]. <http://ketabnak.com/book/24203>

هر گنهن، بی‌آر. (۱۳۹۳). نظریه‌های یادگیری. مترجم علی‌اکبر سیف، تهران: انتشارات دوران. یزدانی، فریدون. (۱۳۹۳). سنجش اثربخشی نظام آموزش مجازی ضمن خدمت فرهنگیان. فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۵ (۲)، ۹۷-۱۲۲.

یزدیان کاشانی، ابوالفضل. (۱۳۸۲). آموزش الکترونیکی جدید در عصر ارتباطات. اولین همایش آموزش الکترونیکی، سازمان مدیریت صنعتی.

Acat, B., & Dönmez, İ. (2009). To compare student centred education and teacher centred education in primary science and technology lesson in terms of learning environments. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1805-1809.

Ahmady, S., Shahbazi, S., & Heidari, M. (2020). Transition to Virtual Learning During the Coronavirus Disease-2019 Crisis in Iran: Opportunity Or Challenge?. *Disaster medicine and public health preparedness*, 14(3), e11-e12.

Ahrens, C. L., Brant, M. E., & Lee, E. S. (2007). Using Action Research To Improve Teaching And Learning. *College Teaching Methods & Styles Journal (CTMS)*, 3(4), 41-46.

Al-Gahtani, S. S. (2016). Empirical investigation of e-learning acceptance and assimilation: A structural equation model. *Applied Computing and Informatics*, 12(1), 27-50.

Al Gamdi, M. A., & Samarji, A. (2016). Perceived barriers towards e-Learning by faculty members at a recently established university in Saudi Arabia. *International Journal of Information and Education Technology*, 6(1), 23.

Al-Hujran, O., Aloudat, A., Al-Hennawi, H., & Ismail, H. N. (2013, March). Challenges to E-learning Success: The student perspective. In *Proceedings of*

- the 2013 International Conference on Information, Business and Education Technology (ICIBET 2013)* (pp. 1029-1037). Atlantis Press.
- Almajali, D. A., & Al-Lozi, M. (2016). Determinants of the actual use of e-learning systems: An empirical study on Zarqa University in Jordan. *Journal of Social Sciences (COES&RJ-JSS)*, 5(2), 172-200.
- Al-Zu'be, A. F. M. (2013). The difference between the learner-centred approach and the teacher-centred approach in teaching English as a foreign language. *Educational research international*, 2(2), 24-31.
- Anas, A. (2020). Perceptions of Saudi Students to Blended Learning Environments at the University of Bisha, Saudi Arabia. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on CALL*, (6).
- Anderson, T. (2013). Modes of interaction in distance education: Recent development and research question. In M. Moore & G. Anderson (Eds). *Handbook of distance education*, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Anderson, T. (2003). Modes of interaction in distance education: Recent developments and research questions. *Handbook of distance education*, 129-144.
- Anderson, G. L., & Herr, K. (2011). Scaling up "evidence-based" practices for teachers is a profitable but discredited paradigm. *Educational Researcher*, 40(6), 287-289.
- Aparicio, M., Bacao, F., & Oliveira, T. (2017). Grit in the path to e-learning success. *Computers in Human Behavior*, 66, 388-399.
- Arnhold, N., & Bassett, R. M. (2021). Education for Global Development [Internet]: WORLD BANK BLOGS. Available from: <https://blogs.worldbank.org/education/covid-19s-immense-impact-equity-tertiary-education>.
- Asghari, M., Alizadeh, M., Kazemi, A., Safari, H., Asghari, F., Bagheri-Asl, M. M., & Heidarzadeh, S. (2012). An investigation of the challenges of e-learning in medical sciences from the faculty members' viewpoints of Tabriz University of Medical Sciences. *The journal of medical education and development*, 7(1), 26-34.
- Basilaia, G., & Kavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), 1-9.
- Bashiruddin, M., Basit, A., & Naeem, M. (2010). Barriers to the implementation of E-learning system with focus on organizational culture.
- Bassett, R. M., & Arnhold, N. (2020). COVID-19's immense impact on equity in tertiary education. *World Bank: Education For Global Development*. <https://tinyurl.com/p9eumdac>.
- Berge, Z. L. (2002). Active, interactive, and reflective elearning. *The Quarterly Review of Distance Education*, 3(2), 181-190.
- Best, A. (2011). What's your web-based learning strategy. New York: Simon & Schuster? Centre for Education in Science & Technology. (2009). Thursday, November 12th.
- Brown, N., Te Riele, K., Shelley, B., & Woodroffe, J. (2020). Learning at home during COVID-19: Effects on vulnerable young Australians. *Peter Underwood Centre for Educational Attainment*.
- Cerf, V., & Schutz, C. (2002). Teaching in 2025: Education and technology transformed. Evans, DL, Bond, PJ, & Mehlman.

- Chen, N. S., & Lin, K. M. (2004, April). Assessment of e-learning satisfaction from critical incidents perspective. In *International Conference on Enterprise Information Systems* (Vol. 6, pp. 27-34). SCITEPRESS.
- Chen, W., Shah, U., & Brechtelsbauer, C. (2016). The discovery laboratory—A student-centred experiential learning practical: Part I—Overview. *Education for Chemical Engineers*, 17, 44-53.
- Chiang, C. K., Chapman, H., & Elder, R. (2010). Changing to learner-centred education: Challenges experienced by nurse educators in Taiwan. *Nurse Education Today*, 30(8), 816-820.
- Cheng, B., Wang, M., Moormann, J., Olaniran, B. A., & Chen, N. S. (2012). The effects of organizational learning environment factors on e-learning acceptance. *Computers & Education*, 58(3), 885-899.
- Christensen, C. M., Horn, M. B., & Johnson, C. W. (2011). *Disrupting class: How disruptive innovation will change the way the world learns* (Vol. 1). New York: McGraw-Hill.
- Clark, R. E. (1994). Media will never influence learning. *Educational technology research and development*, 42(2), 21-29.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Theoretical sampling. *Basics of qualitative research*. <http://doi.org/10.4135/9781452230153>.
- Covey, S. R. (2004). *The 7 habits of highly effective people: Powerful lessons in personal change*. Simon and Schuster. New York: Fireside Books.
- Cuhadar, C. (2018). Investigation of Pre-Service Teachers' Levels of Readiness to Technology Integration in Education. *Contemporary Educational Technology*, 9(1), 61-75.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Derouin, R. E., Fritzsche, B. A., & Salas, E. (2005). E-learning in organizations. *Journal of management*, 31(6), 920-940.
- Dongming Xu, Wayne W., Huang, Huaiqing Wang., & Heales, Jon. (2014). Enhancing e-learning effectiveness using an intelligent agent-supported personalized virtual learning environment: An empirical investigation. *Information & Management*, 51(4), 430-440.
- Dooley, K. E., Linder, J. R., Dooley, L. M., & Buford Jr, J. (2005). An introduction to designing and delivering courses and programs at a distance. In *Advanced Methods in Distance Education: Applications and Practices for Educators, Administrators and Learners* (pp. 1-15). IGI Global.
- English, F. W. (Ed.). (2011). *The Sage handbook of educational leadership: Advances in theory, research, and practice*. Sage Publications.
- Ferreira, D. I. (2019). A Qualitative Action Research Study of Barriers to Information and Communication Technology Integration at an Eastern Japan Liberal Arts College (Doctoral dissertation, Northcentral University). Submitted to Northcentral University. San Diego, California.
- Fleming, J., Becker, K., & Newton, C. (2017). Factors for successful e-learning: does age matter?. *Education+ Training*.
- Frazeen, B. (2006). Technology to enhance the learning Experience. *Clomedia Journal of Technology*, 32(12), 12-20.
- Garrison, D. R. (2011). *E-learning in the 21st century: A framework for research and practice*. Taylor & Francis.

- Gilbert, A. J., & Janssen, R. (1998). Use of environmental functions to communicate the values of a mangrove ecosystem under different management regimes. *Ecological Economics*, 25(3), 323-346.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (2017). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Routledge.
- Grady, M. L. (Ed.). (2011). *Leading the technology-powered school*. Corwin Press.
- Hannache-Heurteloup, N., & Moustaghfir, K. (2020). Exploring the barriers to e-learning adoption in higher education: A roadmap for successful implementation. *International Journal of Management in Education*, 14(2), 159-182.
- Haleem, A., Javaid, M., & Vaishya, R. (2020). Effects of COVID-19 pandemic in daily life. *Current medicine research and practice*, 10(2), 78.
- Harandi, S. R. (2015). Effects of e-learning on Students' Motivation. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 181, 423-430.
- He, H., & Harris, L. (2020). The impact of Covid-19 pandemic on corporate social responsibility and marketing philosophy. *Journal of business research*, 116, 176-182.
- Hirumi, A. (2002). A framework for analyzing, designing, and sequencing planned elearning interactions. *Quarterly Review of Distance Education*, 3(2), 141-60.
- Higashino, M., Hayakawa, T., Takahashi, K., Kawamura, T., & Sugahara, K. (2013, March). Management of streaming multimedia content using mobile agent technology on pure P2P-based distributed e-learning system. In *2013 IEEE 27th International Conference on Advanced Information Networking and Applications (AINA)* (pp. 1041-1047). IEEE.
- Hodavand, S., & Kashanchi, A. (2013). The factors affecting e-learning. *Strategies for Medical Education*, 2(6), 90-93.
- Hogo, M. A. (2010). Evaluation of e-learners behaviour using different fuzzy clustering models: A comparative study. *ArXiv preprint arXiv: 1003.1499*.
- Hoseinjani, A. (2010). E-learning's role in promoting human resources in organizations. *Presented at Conference on Directors of Education and Research*, 1-10.
- Isikoglu, N., Basturk, R., & Karaca, F. (2009). Assessing in-service teachers' instructional beliefs about student-centered education: A Turkish perspective. *Teaching and Teacher Education*, 25(2), 350-356.
- Jafari Far, Z., Khorasani, A., & Rezaei Zade, M. (2016). Identifying and ranking learners' challenges in a virtual human resource development environment. *Journal of Technology of education*, 11(2), 85-104.
- Jalani, N. H., & Sern, L. C. (2015). Efficiency comparisons between example-problem-based learning and teacher-centered learning in the teaching of Circuit Theory. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 204, 153-163.
- Jereb, E., Vukovic, G., & Urh, M. (2015). Analysis of web sites for e-learning in the field of foreign exchange trading. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 245-254.
- Jin, Y. H., Cai, L., Cheng, Z. S., Cheng, H., Deng, T., Fan, Y. P., ... & Wang, X. H. (2020). A rapid advice guideline for the diagnosis and treatment of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infected pneumonia (standard version). *Military Medical Research*, 7(1), 1-23.

- Johnson, L., Becker, S. A., Cummins, M., Estrada, V., Freeman, A., & Hall, C. (2016). *NMC horizon report: 2016 higher education edition* (pp. 1-50). The New Media Consortium.
- Joshua H. Barnett and Leanna Archambault. (2010). How massive multiplayer online games incorporate principles of economics.
- Jung, I., Choi, S., Lim, C., & Leem, J. (2002). Effects of different types of interaction on learning achievement, satisfaction and participation in web-based instruction. *Innovations in education and teaching international*, 39(2), 153-162.
- Kahn, B. (2005). A comprehensive e-learning model. *Journal of e-learning and Knowledge Society*, 1(1), 33-44.
- Kalat, J.W. (2012). Introduction to psychology. Pacific Grove. CA: Wadsworth-Thompson learning.
- Karanjam, S. S., Karanjam, S., & Zarifsanaiey, N. (2017). Designing a comprehensive organizational e-learning model using the meta-synthesis method. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, 8(3).
- Kattoua, T., Al-Lozi, M., & Alrowwad, A. A. (2016). A review of literature on E-learning systems in higher education. *International Journal of Business Management & Economic Research*, 7(5), 754-762.
- Kautsar, I. A., & Sarno, R. (2019). A supportive tool for project based learning and laboratory based education. *International Journal on Advanced Science, Engineering and Information Technology*, 9(2), 630.
- Kazemi, H., & Babaei, M. (2008). The use of e-learning in the organization. *Journal of Science and Technology*, 12(1), 117-139.
- Khalid, M., Ashraf, M., & Rehman, C. A. (2012). Exploring the link between Kirkpatrick (KP) and context, input, process and product (CIPP) training evaluation models, and its effect on training evaluation in public organizations of Pakistan. *African Journal of Business Management*, 6(1), 274-279.
- Kheyrandish, M. (2011). Feasibility pattern of executing virtual education. *Educ Strategy Med Sci*, 4(3), 137-142.
- Kibuku, R. N., Ochieng, D. O., & Wausi, A. N. (2020). e-Learning Challenges Faced by Universities in Kenya: A Literature Review. *Electronic Journal of e-Learning*, 18(2), pp150-161.
- Kim, A. K., & Davies, J. (2014). A teacher's perspective on student centred learning: Towards the development of best practice in an undergraduate tourism course. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 14, 6-14.
- Kozma, R.B. (2011). Counterpoint theory of learning with media, information Age publishing Inc. Greenwich, CT.
- Kostromina, S., & Gnedych, D. (2016). Students' psychological characteristics as factor of effective acquisition of visual information in e-learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 217, 34-41.
- Lackney, J. A. (2011). New approaches for school design. *The Sage Handbook of Educational Leadership*. Los Angeles, CA: Sage Publications, 353-380.
- Lane, L. M. (2009). Insidious pedagogy: How course management systems affect teaching. *First Monday*, 14, 1-8.

- Langford, M., & Damsa, C. (2020). Online Teaching in the Time of COVID-19: Academic Teachers' Experience in Norway. *Centre for Experiential Legal Learning (CELL), University of Oslo*, 2.
- Lee, B. C., Yoon, J. O., & Lee, I. (2009). Learners' acceptance of e-learning in South Korea: Theories and results. *Computers & education*, 53(4), 1320-1329.
- Lee, R., Hoe Looi, K., Faulkner, M., & Neale, L. (2021). The moderating influence of environment factors in an extended community of inquiry model of e-learning. *Asia Pacific Journal of Education*, 41(1), 1-15.
- Levine, A., & Sun, J. C. (2002). Barriers to distance education (sixth edition), American council on education for policy analysis.
- Li, M. Yon., Y, Li, L. (2009). The effectiveness of Internet-based e-learning on clinician behaviour and patient outcomes: A systematic review Review Article. *International Journal of Nursing Studies* (30), 30-41.
- Lin, H. T. (2010). Fuzzy application in service quality analysis: An empirical study. *Expert systems with Applications*, 37(1), 517-526.
- Luthra, P., & Mackenzie, S. (2020). Ways COVID-19 could change how we educate future generations. In World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/4-ways-covid-19-education-future-generations>.
- Maclean, R., Jagannathan, S., & Sarvi, J. (2013). *Skills development for inclusive and sustainable growth in developing Asia-Pacific* (p. 384). Springer Nature.
- Mailizar, A., Abdulsalam, M., & Suci, B. (2020). Secondary school mathematics teachers' views on e-learning implementation barriers during the COVID-19 pandemic: The case of Indonesia. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 16 (7): 1-9.
- Malak Mohamadi, M., Shirvani, Z., Khaluzade, S., & Malak Mohamadi, M. (2015). The challenges of implementing e-learning in developing countries. Presented at Second Internashional Conference on Management Challenges and Solutions.
- Matthews, D. (1999). The origins of distance education and its use in the United States. *The Journal*, 27(2).
- Marioara, L. (2015). The education change for in need student-centred learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 2342-2345.
- Marold, Kathryn A., Larsen, Gwynne. & Moreno, Abel. (2002). Web-Based learning: Is It working? A Comparison of student performance and Achievement in Web-Based coure and Their In-Classroom Counterparts. Metropolitan state.
- Mehall, S. (2020). Purposeful Interpersonal Interaction in Online Learning: What Is It and How Is It Measured?. *Online Learning*, 24(1), 182-204.
- Mercader, C., & Gairín, J. (2020). University teachers' perception of barriers to the use of digital technologies: the importance of the academic discipline. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17(1), 1-14.
- Meynhardt, T., Brieger, S. A., & Hermann, C. (2020). Organizational public value and employee life satisfaction: The mediating roles of work engagement and organizational citizenship behavior. *The International Journal of Human Resource Management*, 31(12), 1560-1593.

- Mishra, L., Gupta, T., & Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Open*, 1, 100012.
- Mtika, P., & Gates, P. (2010). Developing learner-centred education among secondary trainee teachers in Malawi: The dilemma of appropriation and application. *International Journal of Educational Development*, 30(4), 396-404.
- Mosa, A. A., Mohd. Naz'ri bin Mahrin, & Ibrahrahim, R. (2016). Technological Aspects of E-Learning Readiness in Higher Education: A Review of the Literature. *Comput. Inf. Sci.*, 9(1), 113-127.
- Moschetti, M. C., & Verger, A. (2020). Opting for private education: Public subsidy programs and school choice in disadvantaged contexts. *Educational Policy*, 34(1), 65-90.
- Müller, A. M., Goh, C., Lim, L. Z., & Gao, X. (2021). COVID-19 emergency elearning and beyond: Experiences and perspectives of university educators. *Education Sciences*, 11(1), 19.
- Muniasamy, A., & Alasiry, A. (2020). Deep Learning: The Impact on Future eLearning. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 15(1).
- Musingafi, M. C., Mapuranga, B., Chiwanza, K., & Zebron, S. (2015). Challenges for open and distance learning (ODL) students: Experiences from students of the Zimbabwe Open University. *Journal of Education and Practice*, 6(18), 59-66.
- Neo, M., & Neo, T. K. (2010). Students' Perceptions in Developing a Multimedia Project within a Constructivist Learning Environment: A Malaysian Experience. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 9(1), 176-184.
- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., ... & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International journal of surgery*, 78, 185-193.
- Nie, Y., & Lau, S. (2010). Differential relations of constructivist and didactic instruction to students' cognition, motivation, and achievement. *Learning and Instruction*, 20(5), 411-423.
- Norozi, M., Zandi, F., & Mosa Madani, F. (2008). Ranking of IT application in teaching-learning process in schools. *Educational Innovations*, 7(26), 9-34
- Norseha, Unin. Polin, Bearing. (2016). Brainstorming as a Way to Approach Student-centered Learning in the ESL Classroom. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 224, 605-612.
- Nuñez Enriquez, O., & Oliver, K. L. (2021). 'The collision of two worlds': when a teacher-centered facilitator meets a student-centered pedagogy. *Sport, Education and Society*, 26(5), 459-470.
- Obeidat, B. Y., Al-Suradi, M. M., & Tarhini, A. (2016). The impact of knowledge management on innovation: An empirical study on Jordanian consultancy firms. *Management Research Review*, 39(10), 22-42.
- Onyema, E. M., Eucheria, N. C., Obafemi, F. A., Sen, S., Atonye, F. G., Sharma, A., & Alsayed, A. O. (2020). Impact of Coronavirus pandemic on education. *Journal of Education and Practice*, 11(13), 108-121.

- Orfield, G., & Lee, C. (2007). Historic reversals, accelerating resegregation, and the need for new integration strategies.
- Owolabi, T. O., Oyewole, B. K., & Oke, J. O. (2013). Teacher education, information and communication technology: Prospects and challenges of e-teaching profession in Nigeria. *American Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(2), 87-91.
- Özer, M. (2020). The contribution of the strengthened capacity of vocational education and training system in Turkey to the fight against Covid-19. *Journal of Higher Education*, 10(2), 134-140.
- Peter, M. S., Ashley, K., Tracy, D., Levett-J, B. (2016). The effectiveness of Internet-based e-learning on clinician behaviour and patient outcomes: a systematic review. *International journal of nursing studies*, 57, 70-81.
- Plomp, T. (2008). External evaluation of the European eLearning Forum for Education Project. ETUC: European Commission in the framework of the eLearning programme.
- Quacquarelli, S. (2020). The impact of the coronavirus on global higher education. *Shkarkuar nga: <http://info.qs.com/rs/335-VIN-535/images/The-Impact-of-the-Coronavirus-on-Global-Higher-Education.pdf> Accessed, 27.*
- Ramanathan, C., Gayal, N., Sheth, M., & Pendyala, A. (2011, July). A system for managing SCORM-compliant learning objects. In *2011 IEEE International Conference on Technology for Education* (pp. 208-211). IEEE.
- Rasheed, F. (2007). Factors impeding implementation of web-based distance learning. *AACE Journal*, 15(3), 315-338.
- Roman, I. (2015). Development of agronomic education by student-centred learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 441-447.
- Romiszowski, A. J. (2004). How's the e-learning baby? Factors leading to success or failure of an educational technology innovation. *Educational technology*, 44(1), 5-27.
- Ross, D. A. (2020). Creating a “quarantine curriculum” to enhance teaching and learning during the COVID-19 pandemic. *Academic Medicine*.
- Sadq, Z., Othman, B., & Mohammed, H. (2020). Attitudes of managers in the Iraqi Kurdistan region private banks towards the impact of knowledge management on organizational effectiveness. *Management Science Letters*, 10(8), 1835-1842.
- Sadq, Z. M., Khorsheed, R. K., Mohammed, H. O., & Othman, B. (2020). The Effect of Administrative Leadership on Achieving Business Success Strategies (The Case of Lebanese French University). *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(2), 3095-3102.
- Safari Jahromi, G., Shafiei Nikabadi, M., & Maleki, M. (2014). Explaining technical, financial and managerial barriers in using e-learning for human resource education: A study of government organizations in Semnan. *Journal of Training in Police Sciences*, 3(1), 29-41.
- Safford, K., & Stinton, J. (2016). Barriers to blended digital distance vocational learning for non-traditional students. *British Journal of Educational Technology*, 47(1), 135-150.
- Sahasrabudhe, V., & Kanungo, S. (2014). Appropriate media choice for e-learning effectiveness: Role of learning domain and learning style. *Computers & Education*, 76, 237-249.

- Salmi, H., Kaasinen, A., & Kallunki, V. (2012). Towards an open learning environment via augmented reality (AR): Visualising the invisible in science centres and schools for teacher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 45, 284-295.
- Sevillano-García, M. L. (2015). El contexto socioeducativo de la ubicuidad y la movilidad. E. Vázquez-Cano, & ML Sevillano García (Edits), *Dispositivos digitales móviles en educación. El aprendizaje ubicuo*. Madrid: Narcea.
- Shenoy, V., Mahendra, S., & Vijay, N. (2020). COVID 19 lockdown technology adaption, teaching, learning, students engagement and faculty experience. *Mukt Shabd Journal*, 9(4), 698-702.
- Singhal, T. (2020). A review of coronavirus disease-2019 (COVID-19). *The indian journal of pediatrics*, 87(4), 281-286.
- Smith, K. A., Tomlin, A., Cipriani, A., & Geddes, J. R. (2016). Evidence-based mental health and e-learning: a guide for clinicians. *BJPsych Advances*, 22(1), 55-63.
- Sofoluwe, A. O. (2013). Re-engineering vocational and technical education (VTE) for sustainable development in North Central Geo-Political Zone, Nigeria. *Educational Research and Reviews*, 8(19), 1842-1849.
- Sonja, Perren. Herrmann, Sandra. Iljuschin, Irina. Frei, Doris. Körner, Carolin. & Sticca, Fabio. (2017). Child-centred educational practice in different early education settings: Associations with professionals' attitudes, self-efficacy, and professional background. *Early Childhood Research Quarterly*, 38, 137-148.
- Spiro, R. J., Klautke, H. A., Cheng, C., & Gaunt, A. (2017). Cognitive flexibility theory and the assessment of 21st-century skills. In *Handbook on measurement, assessment, and evaluation in higher education* (pp. 631-637). Routledge.
- Sun, P. C., Tsai, R. J., Finger, G., Chen, Y. Y., & Yeh, D. (2008). What drives a successful e-Learning? An empirical investigation of the critical factors influencing learner satisfaction. *Computers & education*, 50(4), 1183-1202.
- Sutherland, L., Howard, S., & Markauskaite, L. (2010). Professional identity creation: Examining the development of beginning preservice teachers' understanding of their work as teachers. *Teaching and teacher education*, 26(3), 455-465.
- Stănescu, M., & Muşat, N. (2015). Quality analysis model of the e-learning training system for sports occupations. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 1351-1356.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). Grounded theory procedures and techniques. *Basics of qualitative research*, 7-52.
- Syakur, A., & Sabat, Y. (2020). The Effectiveness of Coopertative Learning (STAD and PBL type) on E-learning Sustainable Development in Higher Education. *Journal of Development Research*, 4(1), 53-61.
- Tari, F., Shams, Gh., & Rezaei Zadeh, M. (2017). Identifying and modelling of challenges of implementing e-learning in the Iranian National Gas Company: An Interpretive Structural Modeling (ISM) approach. *Quarterly Journal of Training and Development of Human Resources*, 4(14), 1-27.
- Tarus, J. K., Gichoya, D., & Muumbo, A. (2015). Challenges of implementing e-learning in Kenya: A case of Kenyan public universities. *International review of research in open and distributed learning*, 16(1), 120-141.

- Taylor, R. (Ed.). (1980). *The computer in the school: Tutor, tool, tutee* (pp. 1-10). New York: Teachers College Press.
- Terminology of European education and training policy: A selection of 100 key terms. (2008). Available at www.cedefop.europa.eu.
- Triyono, M. B. (2015). The Indicators of Instructional Design for E-learning in Indonesian Vocational High Schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 204, 54-61.
- Thornberg, R. (2012). Informed grounded theory. *Scandinavian journal of educational research*, 56(3), 243-259.
- Todd, R. W. (2020). Teachers' perceptions of the shift from the classroom to online teaching. *International Journal of TESOL Studies*, 2(2), 4-16.
- Tuma, A. (2010). An evaluation of students' perceptions and engagement with e-learning components in a campus based university. *Active Learning in Higher Education*, 12(1), 57-68.
- Vaezi, R., & Imani, A. (2009). E-Learning assessment Tehran Commercial Organization. *Journal of management research*, 2(6), 49-74.
- Vencatachellum, I., & Munusami, V. (2006). Barriers to effective Corporate E-Learning in Mauritius. Available from: http://www.ufhrd.co.uk/wordpress/wp-content/uploads/2008/06/11_vencatachellum_munusami.pdf.
- Vikas S., & Shivraj, K. (2014). Appropriate media choice for e-learning effectiveness: Role of learning domain and learning style. *Computers & Education*, 76, 237-249.
- Viner, R. M., Russell, S. J., Croker, H., Packer, J., Ward, J., Stansfield, C., ... & Booy, R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), 397-404.
- Wang, C. J., Ng, C. Y., & Brook, R. H. (2020). Response to COVID-19 in Taiwan: big data analytics, new technology, and proactive testing. *Jama*, 323(14), 1341-1342.
- Westbrook, J., Shah, N., Durrani, N., Tikly, C., Khan, W., & Dunne, M. (2009). Becoming a teacher: Transitions from training to the classroom in the NWFP, Pakistan. *International Journal of Educational Development*, 29(4), 437-444.
- WHO. (2020). Organization WH. Iran (Islamic Republic of) Situation: [Available from: <https://covid19.who.int/region/emro/country/ir>].
- WHO. (2020). Organization WH. Coronavirus disease (COVID-19) Situation Report - 156.
- Williams, D. D. (2010). Challenges and issues facing the future of nursing education: Implications for ethnic minority faculty and students. *Journal of Cultural Diversity*, 17(4), 122.
- Woolf, B. P. (2010). Building intelligent interactive tutors: Student-centered strategies for revolutionizing e-learning. Morgan Kaufmann.
- Yaghubi, J., Malakmohamadi, E., Irvanii, H., & Attaran, M. (2008). Designing a Model for E-Learning in Higher Education Promotion and Agricultural Education. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 1(39), 11-20.
- Yilmaz, Ramazan. (2017). Exploring the Role of E-Learning Readiness on Student Satisfaction and Motivation in Flipped Classroom. *Computers in Human Behavior*.

- Yanuschik, O. V., Pakhomova, E. G., & Batbold, K. (2015). E-learning as a Way to Improve the Quality of Educational for International Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 215, 147-155.
- Yulia, H. (2020). Online learning to prevent the spread of pandemic corona virus in Indonesia. *ETERNAL (English Teaching Journal)*, 11(1), 48-86.
- Zablotsky, B., Black, L. I., Maenner, M. J., Schieve, L. A., Danielson, M. L., Bitsko, R. H., ... & Boyle, C. A. (2019). Prevalence and trends of developmental disabilities among children in the United States: 2009–2017. *Pediatrics*, 144(4).
- Zare, M., Pahl, C., Rahnama, H., Nilashi, M., Mardani, A., Ibrahim, O., & Ahmadi, H. (2016). Multi-criteria decision making approach in E-learning: A systematic review and classification. *Applied Soft Computing*, 45, 108-128.
- Zareie, B., & Navimipour, N. J. (2016). The effect of electronic learning systems on the employee's commitment. *The International Journal of Management Education*, 14(2), 167-175.
- Zolghadri, S., & Mallahi, K. (2013). Research Article A Study on Barriers of E-learning from Viewpoint of University Staff and Students; Iranian Case Study, Islamic Azad University's Branches, Region I (Fars). *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology*, 6(10), 1768-1773.

Abstract

In the age of accelerating changes and developments in electronic technologies, the irreplaceable role of e-learning in the development of education and educational management is not hidden from anyone. Teaching in cyberspace in corona has many challenges. Recognizing these challenges is itself a great effort to solve many problems in teaching and learning. Accordingly, the researcher in the present study has examined the experiences of school principals of barriers to e-learning in the days of the Corona virus pandemic. Due to the nature of the subject and the objectives of the research, a qualitative method has been used. Due to the fact that in this study, the perceptions and experiences of school principals of the problems and challenges of e-learning in their schools are studied and described, therefore, a qualitative narrative strategy has been used. Participants in the study were 18 members of the school community who had experience participating in virtual courses. The research collection tool included a 7-item protocol containing the main objectives of the research. The validity of this protocol was confirmed by expert professors and its reliability was confirmed by reliability method. Individuals' views on the coding process were analyzed using Nvivo software. The results showed that the most important challenges of e-learning in 9 main components including lack of proper supervision of the learning education process, reduced quality of teaching education, lack of favorable social interaction, challenges and problems of parents, challenges of content production, disability and ignorance of teachers Dealing with technology, students' physical and mental problems, social challenges and tensions, students' physical and mental problems, lack of proper infrastructure can be summarized.

Keywords: e-learning, managers' experiences, challenges, obstacles

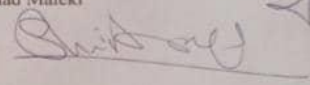
University of Kurdistan
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Education

A Thesis
Submitted to the Postgraduate Studies Office in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of M.A. in Educational Administration

Title:
**School Principals' Experiences of Barriers to E-Learning during the
Coronavirus Pandemic**

By:
Sima Ezatpour

The above thesis was evaluated and approved by the following members of the thesis committee
with mark 19.5 and excellent quality on September 21, 2021.

<u>Position</u>	<u>Name and Title</u>	<u>Signature</u>
1. Supervisor:	Assist. Prof. Seyyed Jamal Barkhoda	
2. External Examiner:	Assist. Prof. Mohammad Maleki	
3. Internal Examiner:	Prof. Naser Shirbagi	

Head of Department:
Dr. Naser Shirbagi

Faculty Graduate Coordinator:
Dr. Jamal Mohammadi

**University of Kurdistan
Faculty of of Humanities and Social Sciences
Department of Education**

A Thesis
Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of M.A in Curriculum

Title:
**School principals' experiences of barriers to e-learning
during the coronavirus pandemic**

By:
Sima Ezatpour

Supervisor:
Dr. Seyyed Jamal Barkhoda

September, 2021

University of Kurdistan
Faculty of of Humanities and Social Sciences
Department of Education

A Thesis
Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of M.A in Curriculum

Title:
**School principals' experiences of barriers to e-learning
during the coronavirus pandemic**

By:
Sima Ezatpour

Supervisor:
Dr. Seyyed Jamal Barkhoda

September , 2021